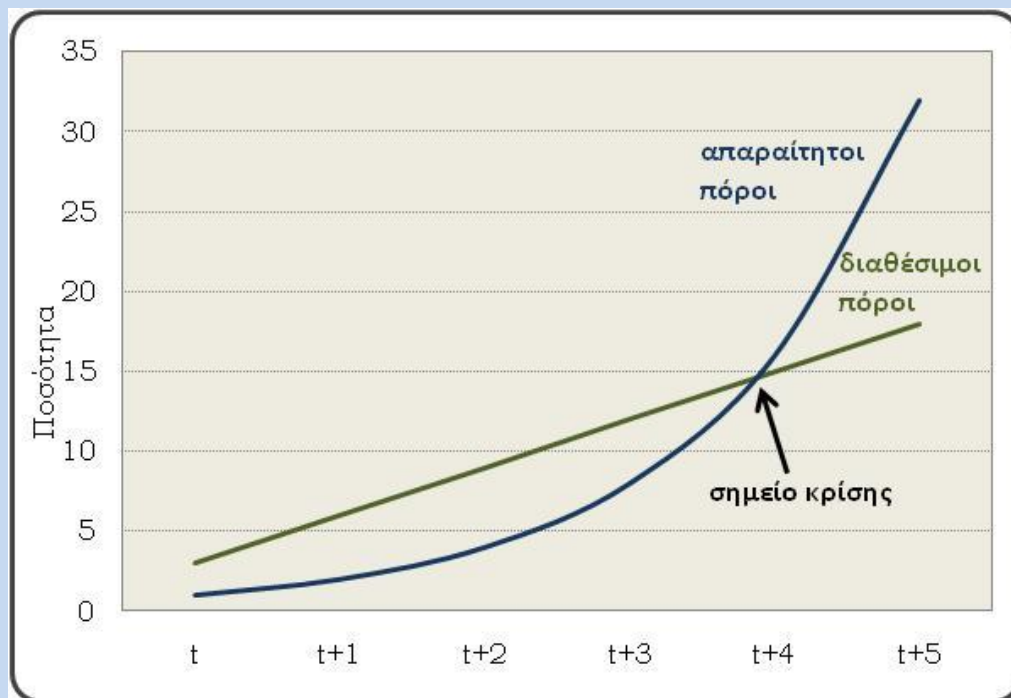

Thomas Malthus

Στο περίφημο βιβλίο του με τίτλο *“Essay on the Principle of Population as it affects the future improvement of society; With remarks on the speculations of Mr Godwin, M Condorcet and other writers”* που εκδόθηκε το 1798 στο Λονδίνο, ο Malthus διατύπωσε την θεωρία του περί πληθυσμού που παρουσίασε μια νέα οπτική και δημιούργησε μια (έντονα εμφιλεγόμενη) θεώρηση που επηρέασε πολύ τη σκέψη της εποχής και που συνεχίζει να έχει υποστηρικτές.

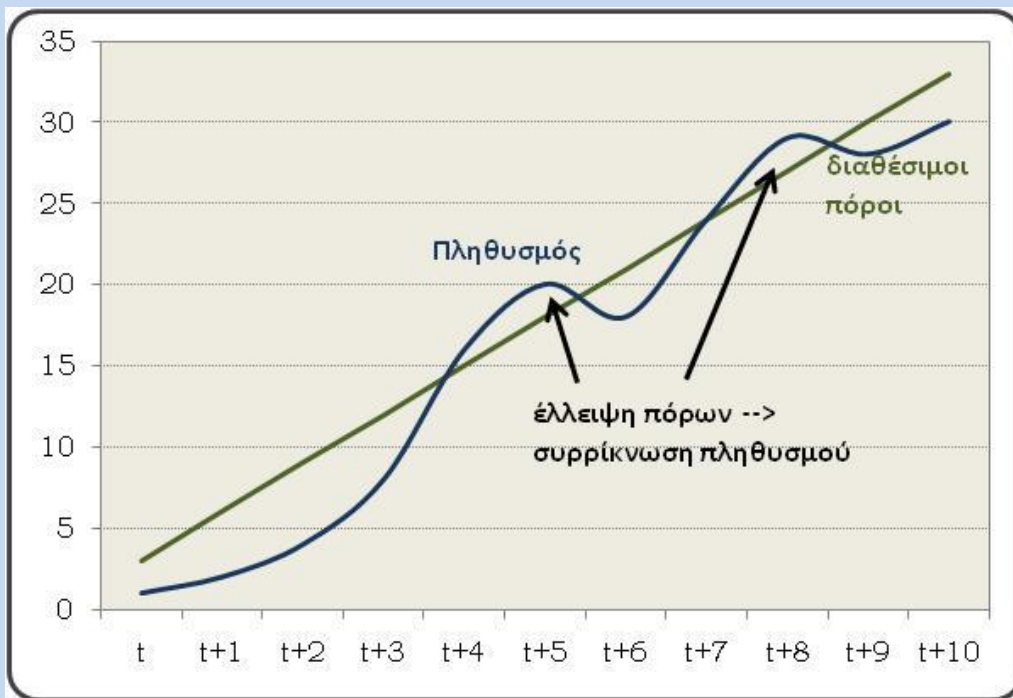

Σύμφωνα με τη θεωρία του Malthus, ο πληθυσμός -και κατά συνέπεια οι πόροι που απαιτούνται για τη συντήρησή του- αυξάνεται με γεωμετρικούς ρυθμούς ενώ οι παραγόμενοι πόροι αυξάνονται μόλις με αριθμητική πρόοδο, δημιουργώντας έτσι στο πέρασμα του χρόνου συνθήκες έλλειψης τροφής.

Σχήμα 1. Η Θεωρία του Malthus: η δυναμική του πληθυσμού είναι μεγαλύτερη από την αύξηση παραγόμενων πόρων.

Ο Malthus ισχυρίζεται ότι ο μόνος τρόπος ρύθμισης της αναντιστοιχίας μεταξύ αναγκαίων και διαθέσιμων πόρων (Malthusian trap) είναι η μείωση του πληθυσμού κάτω από το όριο που ορίζεται από τη παραγωγή τροφής. Κάτι τέτοιο συμβαίνει αυτόματα με την αύξηση της θνησιμότητας, ως συνέπεια της εμφάνισης λιμών, απόλυτης φτώχειας, επιδημιών και πολέμων για την εξασφάλιση των ανεπαρκών πόρων. Τα γεγονότα αυτά μοιραία οδηγούν στη συρρίκνωση του πληθυσμού σε επίπεδα που επιτρέπουν τη συντήρησή του από τους διαθέσιμους πόρους. Στη συνέχεια ο πληθυσμός αρχίζει πάλι να ανακάμπτει και, μοιραία, ο κύκλος επαναλαμβάνεται.

Σχήμα 2. Θεωρία Malthus: Ρύθμιση της αναντιστοιχίας με απότομη μείωση του πληθυσμού κάτω από το επιβαλλόμενο από τους διαθέσιμους πόρους επίπεδο

Εναλλακτικά και προκειμένου να αποφευχθεί αυτή η βίαιη συρρίκνωση του πληθυσμού από εξωτερικούς παράγοντες, ο Malthus προτείνει την «ηθική αυτοσυγκράτηση» (moral constraint). Με τον όρο αυτό ο Malthus περιγράφει τον συνειδητό έλεγχο της εξέλιξης του πληθυσμού, προτείνοντας στις κατώτερες κυρίως κοινωνικές τάξεις, την εφαρμογή συγκεκριμένων μέτρων, όπως η αποχή από προγαμιαίες σχέσεις, η σύναψη γάμων σε μεγάλη ηλικία και ο περιορισμός των γεννήσεων στον αριθμό των παιδιών που μπορεί να συντηρήσει κάθε νοικοκυριό.

Η θεωρία του Malthus, που βρήκε σημαντικούς υποστηρικτές αλλά και φανατικούς διαφωνούντες, επηρέασε όσο λίγες τη διαμόρφωση απόψεων και αντιλήψεων σχετικά με τη σχέση μεταξύ πληθυσμού και οικονομίας και αποτέλεσε την απαρχή προβληματισμού σχετικά με τη διασύνδεση του πληθυσμού με το περιβάλλον. Δεν επαληθεύτηκε όμως ποτέ. Ο πληθυσμός συνέχισε να αυξάνει χωρίς ποτέ να σημειωθούν οι αρνητικές προβλέψεις του Malthus, κυρίως λόγω της δύναμης της ανθρώπινης επινοήσης και ευρηματικότητας που μέσα από την τεχνολογική και επιστημονική πρόοδο καταφέρνει να σπρώχνει συνεχώς προς τα πάνω τα όρια που επιβάλλονται από τη διαθεσιμότητα των πόρων.

Στα μέσα του 20^{ου} αιώνα, κι ενώ ο παγκόσμιος πληθυσμός κατέγραφε τους υψηλότερους ρυθμούς αύξησης της ιστορίας του, οι προβληματισμοί του Malthus επανήλθαν στη συζήτηση. Η νεο-μαλθουσιανή προσέγγιση συμερίζεται τους βασικούς προβληματισμούς της μαλθουσιανής οπτικής και δίνει περισσότερη έμφαση στον περιορισμό των ρυθμών ανάπτυξης μέσα από τη διάδοση μεθόδων ελέγχου των γεννήσεων. Ένας από τους κυριότερους σύγχρονους νεο-μαλθουσιανούς είναι ο Paul Ehrlich, ο οποίος εισήγαγε όρους όπως «πληθυσμιακή έκρηξη» για να περιγράψει την εξέλιξη του πληθυσμού και «πληθυσμιακή βόμβα» για να αποδώσει τον επείγοντα χαρακτήρα του προβλήματος. Ο Ehrlich θεωρεί την πληθυσμιακή αύξηση τη μεγαλύτερη απειλή για την ανθρωπότητα μετά τον πυρηνικό πόλεμο. Συνδέει τον υπερπληθυσμό με την περιβαλλοντική επιβάρυνση και την εξάντληση των ανανεώσιμων πηγών ενέργειας. Τέλος, απαισιοδοξεί ως προς την ικανότητα του ανθρώπινου είδους να ελέγξει τη γονιμότητά του προς όφελος του συνόλου.